

Pon, 29-9-2025, 16:15:15

■ Potpora

**Svoju članarinu ili
potporu za Portal HKV-a
možete uplatiti i
skeniranjem koda.**

Otvorite svoje mobilno bankarstvo i skenirajte kod. Unesite željeni novčani iznos. U opisu plaćanja navedite je li riječ o članarini ili donaciji za Portal HKV-a.

 Komentiraite

 Telefon

Radi dogovora o priložima,
Portal je moguće
kontaktirati putem Davora
Dijanovića, radnim danom
od 17 do 19 sati na broj
+385-95-909-7746.

AKT

AKT d.o.o.
knjigovodstvo
i porezne
usluge

01/370-8106
akt@zg.t-com.hr
Sokolska 37
Zagreb

**S HKV-om OD
POČETKA!**

Poveznice

T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? (✉🖨)

Objavljeno: 13. rujna 2025.

Feljtón se u osam nastavaka u užem smislu bavi suodnosom književnosti i umjetne inteligencije, a u širem utjecajem tehnologije na društvo, osobito umjetnost. Svi naraštaji i sve društvene skupine koriste se blagodatima i zamkama novih tehnologija, mahom ne razmišljajući o etičkim zapriekama.

Zbunjen pred novim i nepoznatim

Akademik, književnik, scenarist, dojučerašnji predsjednik Matice hrvatske Miro Gavran iskreno je kazao: „Ne volim pisati o stvarima i pojavama o kojima nemam dublje spoznaje.“

„Znam da je to važno pitanje za neposrednu budućnost čovječanstva, znam da bi zbog umjetne inteligencije mogla doći u pitanje radna mjesta u različitim profesijama, ali znate da sam ja, u tehnološkom smislu, uvijek bio bliže 19. nego 21. stoljeću. Ja sam pogrešna osoba da pisati o toj temi jer imam više pitanja nego odgovora“, pokušao me uvjeriti Gavran, no nisam prihvaćao njegovo odbijanje. Smatrao sam kako bi i čitateljima Portala HKV-a mogao biti zanimljiv pogled na važnu temu jedinoga hrvatskoga književnika čije prezime nosi inozemni kazališni festival. I jamačno jednoga od najprevođenijih hrvatskih književnika. Poznato je da Miro Gavran svoja djela najprije ispisiše rukom, tek potom daje pretipkati daktilografkinji. Jasno je i da tema umjetne inteligencije nije „samo“ razgovor o informacijskoj evoluciji od pisačega stroja do kompjutera. No, kao i svaka golema promjena zahtijeva književnikovo promišljanje, čak i kada on uopće nije sklon novotarijama, točnije, nisu se mnogo doticale (i ne će) stvaralačkoga procesa – nastanka književnoga djela. Da se našalimo, kada nestane struje, pravom književniku dovoljan je papir, olovka i svijeća. Tu se stvari nisu promijenile, neovisno o tehnološkim pogodnostima.

„U intervalima od svakih dvadeset ili trideset godina od prosvjetiteljstva naovamo dogodio bi se neki tehnološki iskorak koji bi u početku ljude zbunio, a potom ih prisilio da se o njemu odrede, na koncu i da ga prihvate kao novu civilizacijsku činjenicu. Tako je bilo kada su parni strojevi zamijenili jedrenjake, tako je bilo s pojavom željeznice, o kojoj su mnogi književnici i intelektualci izrazili negativno mišljenje, a prvi putnici osjećali su ogroman strah i nelagodu, što su stotinjak godina potom osjetili i putnici u zrakoplovima. Prisjetio sam se i negativnih reakcija na pojavu radija, zvučnog filma i televizije te tvrdnji da će te novarije značiti kraj kazališne umjetnosti. A svjedoci smo da niti jedan od tih medija nije dokinuo kazalište, novo je pojavom svakoga od njih kazalište postajalo sve više svojim. Masovna pojava interneta i e-knjige također je mnoge navela na smjeli zaključak da će se time dokinuti klasična tiskana knjiga, pa su početkom ovog stoljeća mnogi mislioci i futuristi izrekli smjelo tvrdnju da će u roku desetak godina klasična knjiga umrijeti i da će se svi prebaciti na tu praktičniju e-knjigu“, kazao je Gavran koji nije povjerovao tim tvrdnjama, već je (sve udaljenije) 2008. godine u svojoj jedinoj esejističko-memoarskoj knjizi „Književnost i kazalište“ izrazio sumnju u skorbu dominaciju e-knjige. Zašto je već tada bio prilično siguran u opstanak, pa i prevlast knjiškoga tiskanoga izdanja? Oдавno smo, primjerice, svjedoci pada novinske naklade, a i knjiške su neusporedive s vremenom otprije pola stoljeća. Danas otisnuti tisuću primjeraka vlastitoga djela zvuči izazovno, no u hiperprodukciji vlastiteta je zaklonila kvaliteta.

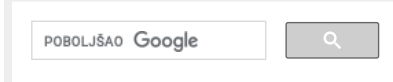
„Bila mi onomad bližom pomisao da će još dugo klasična i e-knjiga koegzistirati paralelno. Tvrdio sam da neće nestati knjižnice kakve smo do tada poznavali. I evo, sedamnaest godina potom u Hrvatskoj se konzumira 3 % e-knjiga u odnosu na 97 % tiskanih knjiga, kada je tzv. lijepa književnost u pitanju. Hoće li umjetna inteligencija učiniti suvišnim književnike te posredno dokinuti do sada poznati način stvaranja književnosti? Ako govorimo o kvalitetnoj književnosti, za mene je svaki roman, drama, pjesma ili kratka priča bila i ostala neponovljivim ljudskim iskustvom određenog živog čovjeka u čijem sam iskustvu i ja kao čitatelj pronalazio i dijelove svoga životnog iskustva. Pri tome književnik i čitatelj zajednički „grade“ taj svijet prepoznavanja i razumijevanja, a i nije teško shvatiti zašto neki čitatelji nakon neke sugestivne knjige žele doznati nešto više o autorovu životopisu, žele raspoznati koliko je autorova osobnog iskustva ugrađeno u njegovu priču i njegove likove“, pripovijeda Gavran o suodnosu autora i čitatelja kao važnoj sponi, bez koje, uostalom, prašnjavo djelo na policama i ne nastavlja živjeti. No, bilo je zanimljivo vratiti se na ono s početka razgovora, na spoznaju da bi mnoga radna mjesta ubrzo mogla biti ukinuta. Dapače, umjetna inteligencija već danas može „odglumiti“ sve i svakoga. Ništa čudno da je i akademik Gavran uzeo primjer s najpoznatijega svjetskoga filmskoga i televizijskoga brda.

„Početkom 2023. godine 11 500 holivudskih scenarista stupilo je u štrajk, za vrijeme kojeg su bile suspendirane sve zabavne emisije, rad na televizijskim serijama i filmovima te kazališne predstave. Nakon dugih i mučnih pet mjeseci natezanja uspjeli su postići dogovor s filmskim i televizijskim kućama da se u pisanju ili prepravljaju scenarija neće smjeti koristiti umjetna inteligencija. Prema tom dogovoru nitko neće smjeti koristiti originalne scenarije za treniranje modela umjetne inteligencije bez izričitog pristanka autora. Moje kolege iz Amerike nisu slučajno štrajkali riskirajući gubitak poslovne egzistencije ne u budućnosti, nego možda već u toj istoj godini“, podsjetio je Gavran na novija zbivanja u „Bulevaru sumraka“. Nostalgичnim se čini ono vrijeme iz pedesetih godina prošloga stoljeća kada scenaristi na dovratku holivudskih kulisa noćima ažurira verziju scenarija za sutrašnje snimanje. Je li pomirljivo zaključiti, kada smo već posudili naslov (poput Ul-ja) glasovitoga filma-noir, da UI može „oživjeti“, napisati i snimiti sve umjesto pokojnoga Billyja Wildera, postaviti Williama Holdena, Gloriju Swanson i ostale u moguću (doduše neprikladnu) nastavak „Bulevara sumraka“, koristeći svu svoju „raskoš“. No, tko će to gledati? I kako upoteviti istu rečenicu s originalom? Prije umjetne inteligencije, bilo je uspješnih i manje uspješnih pokušaja *remakea*, ali novo doba donosi pitanje: je li čovjek zapravo suvišan pored svojega strojnoga „čeda“? Ta „ono“ može biti scenarist, producent, redatelj i cjelokupna glumačka postava, da ne govorimo o montaži i postprodukciji.

HR kalendar

- o 28. rujna 1860. umro fra Marijan Šunjić
- o 28. rujna 1909. rođen Stjepan Gunjača
- o 28. rujna 1937. umrla Marija Ružička Strozzi
- o 28. rujna 1986. umro Mladen Žigrović
- o 28. rujna 1991. – ratna zbivanja
- o 29. rujna 1909. umro Vladimir Vidrić
- o 29. rujna 1933. rođen Petar Gudelj
- o 29. rujna 1954. umro Rikard Katalinić Jeretov

 Pretraži hkv.hr

 Kontakt

KONTAKTI

Telefon Tajništva
+385 (0)91/728-7044

Elektronička pošta Tajništva
tajnistvo@hkv.hr

Elektronička pošta Uredništva
urednistvo@hky.hr

Snulazanje

11

Svi članci na Portalu su smješteni ovisno o sadržaju po rubrikama. Njima se pristupa preko glavnoga izbornika na vrhu stranice. Ako se članci ne mogu tako naći, i tekst i slike na Portalu mogu se pretraživati i preko Googlea uz upit (upit treba upisati bez navodnika): „traženi_pojam site:hkv.hr“.

Administriranje

Korisničko ime

Lozinka

Zapamti me

Prijava

- [Zaboravili ste korisničko ime?](#)
- [Zaboravili ste lozinku?](#)

„Prisjetio sam se i onoga što je negdje u to vrijeme holivudskoga štrajka Kultura globalno popularni mislilac Noam Chomsky o umjetnoj inteligenciji: „Ovo je najveća krađa intelektualnog vl id zabilježena otkako su europski kolonizatori stigli u indijske zajednice. Prestanimo to nazivati umjetnom inteligencijom i nazovimo ga pravim imenom – softver za plagijat. Jer on ne stvara ništa, već kopira postojeća djela postojećih umjetnika i modificira ih na takav način da se mogu izbjeći autorska prava“, dotaknuo se Gavran i osjetljivoga dijela naznačenoga i u Deklaraciji DHK-a o umjetnoj inteligenciji, koju je dočekao sa simpatijama. Ali je svjestan da se ni željeznica, ni zrakoplovi, ni radio, ni televizija, ni internet nisu mogli zaustaviti unatoč manama koje su donijeli u naše živote: „Svjesni smo i koliko su nam te novotarije pojednostavile i obogatile naše živote. Nema ruže bez trnja. Imam razumijevanja za američke Amiše i njihov bijeg od civilizacije kojom dominira visoka tehnologija, ali ne bih volio živjeti njihovim načinom života.“

Što se nameće kao zaključak? Miro Gavran zna da su njegovi stavovi o umjetnoj inteligenciji nesigurni. Iako zna za izobilje povlastica koje dobivamo od umjetne inteligencije u automobilima novih generacija, u našim mobitelima. Svejedno, razumije i strah američkih scenarista kao i prezir Noama Chomskog prema „krađi“ i „kopiranju“.

„Ne usuđujem se predviđati što će biti sutra, ali slutim da je neizbježno da svi zajedno ovladamo umjetnom inteligencijom, na način da ona služi nama, a ne mi njoj. Uvjeren sam da ćemo, bez obzira na to kakva će biti budućnost u tehnološkom smislu, i dalje u istinskim književnim tekstovima tragati za autentičnim i originalnim ljudskim doživljajem ovoga svijeta“, istaknuo je naš sugovornik na rastanku, prije nego što je ponovno uronio u sedamnaesto stoljeće pišući scenarij za igrani film „Urotnici“. Riječ je o posljednjim danima Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana u Bečkom Novom Mjestu, na tragu Gavranove davne, istoimene drame, koja će, eto, doživjeti i filmsko uprizorenje. Ako zamislimo da i umjetna inteligencija paralelno piše istovjetan scenarij, uranjajući u 1671. godinu (ne)uvjerljivošću svoje baze podataka, uvijek se možemo vratiti na presudni argument – publika (čitatelji i gledatelji) radije će posegnuti za djelom stvarnoga čovjeka, ma kako i ono bilo manjkavo, nesavršeno. Možda upravo publika presudi i odredi sretniji kraj umjetnosti no što je u povijesti bio završetak vođa hrvatskoga plemstva. Možda ipak umjetna inteligencija neće imati posljednju riječ, ma kako uvjerljivo imitirala ljude i ptice.

Tomislav Šovagović

Fotografija Mire Gavrana: Luka Mjeda

(nastavlja se)

Tekst je dio niza „Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon?“, a na Portalu HKV-a objavljen je u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti u 2025. godini Agencije za elektroničke medije. Prenosjenje sadržaja dopušteno je uz objavu izvora i autorova imena.

Povezano

- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(1\)](#)
- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(2\)](#)
- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(3\)](#)
- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(4\)](#)
- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(5\)](#)
- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(7\)](#)
- [T. Šovagović: Prirodna književnost i umjetna inteligencija – hoće li i stroj sutra ući u kanon? \(8\)](#)

ALSO ON PORTAL HRVATSKOGA KULTURNOG VIJEĆA

This new air conditioner cools down a
News of the Discovery

5 days ago · 1 comment

**Milanović se u
poslijepodnevnim
satima obraća ...**

4 days ago · 2 comment

**Dr. sc. Stjepa
Šterc u emisi
„Ton, slika, ...**